

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ที่ดินของเทศบาลเมืองลำพูน

ชื่อผู้เขียน นายวีรพล เชาวนัฏักษณ์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญญาค์ โปราณนท์ ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิตยา ประพุทธนิตสาร กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กุลยา วิวิตเสวี กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงลักษณะการขยายตัวของเมือง การใช้ที่ดิน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้ที่ดินแต่ละชนิดในเขตเทศบาลเมืองลำพูนในช่วงปี พ.ศ. 2497-2513 รวมทั้งเพื่อเสนอรูปแบบโครงสร้าง ของเมืองลำพูนเพื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยได้พิจารณาลักษณะที่ตั้ง ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และการคมนาคมขนส่ง

การดำเนินการวิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล ทั้งทางด้านเอกสาร รูปถ่ายทางอากาศ แผนที่ และภาคสนามควบคู่กันไป เกี่ยวกับสภาพการใช้ที่ดินแต่ละชนิดในเมืองลำพูนของแต่ละปีที่ศึกษา ได้แก่ ปี พ.ศ. 2497 พ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2528 แล้วทำแผนที่การใช้ที่ดินทุกชนิดของแต่ละปีมาซ้อนกัน เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะและทิศทางการขยายตัวของเมืองลำพูนในแต่ละช่วงปีที่ศึกษา โดยพิจารณาพร้อมกับลักษณะที่ตั้ง ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และการคมนาคมขนส่ง เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินแต่ละชนิด แล้วนำผลของการศึกษาการขยายตัว และรูปแบบการใช้ที่ดินของเมืองลำพูนในแต่ละปีที่ศึกษามาพิจารณาเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอรูปแบบโครงสร้างที่เหมาะสมของเมืองลำพูน

ผลการศึกษาพบว่า เมืองลำพูนมีการขยายตัวในลักษณะเพิ่มความหนาแน่นมากขึ้นภายในบริเวณชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ภายในเขตกำแพงเมือง และนอกกำแพงเมืองด้านเหนือ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และการคมนาคมของจังหวัด นอกจากนี้การขยายตัวดังกล่าวจะกระจายตัวไปตามแนวถนนสายสำคัญหลายสายที่ออกจากศูนย์กลางเมือง โดยเฉพาะตามแนวถนนสายหลักที่ผ่านศูนย์กลางเมือง ในแนวเหนือ-ใต้ขนานไปกับลำแม่น้ำกวาง มุ่งสู่เมืองเชียงใหม่ จึงนับว่าเส้นทางคมนาคมเป็นปัจจัยสำคัญประการแรก ที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวและรูปแบบการใช้ที่ดินของเมืองลำพูน โดยเฉพาะแนวถนนที่เชื่อมต่อระหว่างลำพูนกับชุมชนใหญ่ที่ใกล้ที่สุดคือเมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านกายภาพ เช่น ลักษณะภูมิประเทศที่ทำให้การกระจายตัวของโครงข่ายถนน การกระจายความหนาแน่นของการใช้ที่ดิน และการขยายตัวของเมืองที่มีทิศทางไปตามพื้นที่ที่มีระดับความสูงมากกว่าบริเวณข้างเคียงเป็นแนวยาวขนานไปกับแม่น้ำกวางในทิศทางเหนือ-ใต้ โดยมีลำแม่น้ำกวางเป็นแนวขวางกั้นการขยายตัวของเมืองไปในทิศทางตะวันตก-ตะวันออก ปัจจัยทางด้านการพัฒนาพื้นที่ของรัฐและเอกชนที่จะทำให้เกิดการกระจายตัวของการใช้ที่ดินไปตามพื้นที่ที่มีการพัฒนา เช่น การตัดถนนเพื่อจัดสรรที่ดิน การสร้างสนามกีฬาและสถานีขนส่ง ในพื้นที่ด้านใต้ของเมือง ซึ่งส่วนใหญ่ปัจจัยต่างดังกล่าวจะส่งเสริมให้รูปแบบโครงสร้างของเมืองมีลักษณะเป็นแนวยาวในทิศทางเหนือ-ใต้

ผลของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของการใช้ที่ดินแต่ละประเภทพบว่า

การใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัย จะมีเพิ่มความหนาแน่นมากขึ้นภายในกำแพงเมือง และพื้นที่นอกกำแพงเมืองด้านเหนือ ซึ่งพื้นที่จะมีระดับค่อนข้างสูงกว่าบริเวณข้างเคียง และมีโครงข่ายถนนค่อนข้างมาก รวมทั้งจะขยายตัวไปตามแนวถนนสำคัญที่กระจายออกจากภายในกำแพงเมือง และขยายตัวลงไปสู่พื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้นในพื้นที่ด้านใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ ที่มีการตัดถนนเพื่อจัดสรรที่ดิน

การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม และคลังสินค้า จะมีการขยายตัวมากขึ้นในพื้นที่ภายในกำแพงเมือง ที่เป็นศูนย์กลางเมือง และเป็นศูนย์กลางทางด้านคมนาคม รวมทั้งจะขยายตัวไปตามแนวถนนสายหลักของเมืองในทิศทางเหนือ-ใต้ ซึ่งมีความสะดวกในการเข้าถึง

การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของสถานศึกษา จะมีการขยายตัวมากในชุมชนนอกเขตกำแพงเมือง ตามแนวถนนสายสำคัญที่มีความสะดวกในการเข้าถึง

การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม จะมีอยู่รอบนอกชุมชนที่ลดจำนวนลงมา เนื่องจากมีการใช้ที่ดินชนิดอื่นเข้ามาแทนที่ โดยเฉพาะการใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัย

การใช้ที่ดินเพื่อการสาธารณูปโภค จะมีอยู่มากภายในกำแพงเมืองและตามแนวถนนสายสำคัญที่ออกจากภายในกำแพงเมือง โดยมีการกระจายตัวออกไปสู่ชานเมืองที่มีพื้นที่กว้างและสะดวกในการเข้าถึง

การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ กิ่งราชการและโรงพยาบาล จะมีมากบริเวณภายในกำแพงเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมือง และกระจายออกไปนอกเขตกำแพงเมืองตามแนวถนนสายสำคัญ ซึ่งมีความสะดวกในการเข้าถึง

การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม จะมีอยู่ปะปนกับการใช้ที่ดินชนิดอื่น บริเวณภายในกำแพงเมืองตามแนวถนนสายหลัก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กภายในครัวเรือน ส่วนอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ต้องการพื้นที่กว้าง จะกระจายอยู่ตามชานเมืองที่มีความสะดวกในการเข้าถึง และขยายตัวไปสู่พื้นที่เกษตรกรรม

การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของสวนสาธารณะ และสนามกีฬา จะมีการกระจายตัวไปในชุมชนตามแนวถนน โดยรอบกำแพงเมืองริมฝั่งแม่น้ำกวัง และกระจายตัวเข้าสู่พื้นที่ว่างทางตอนใต้ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่รัฐ

การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของศาสนสถาน จะมีการกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชน ตามแนวถนนที่มีความสะดวกในการเข้าถึง ซึ่งจะมีจำนวนลดลงเนื่องมาจากการพัฒนาพื้นที่บางส่วนของสวนทางตอนใต้เป็นสนามกีฬา

ที่ว่างที่ยังไม่ได้พัฒนา จะมีพื้นที่มากที่สุดและลดจำนวนพื้นที่ลงมาก เนื่องจากการพัฒนาพื้นที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และใช้ที่ดินเพื่อจุดประสงค์อย่างอื่น

ผลของการศึกษาการขยายตัวและรูปแบบการใช้ที่ดินของเมือง พบว่าบริเวณศูนย์กลางเมืองจะมีการใช้ที่ดินหลายชนิดอยู่มาก และจะขยายตัวของการใช้ที่ดิน ออกมาจากศูนย์กลางเมืองไปตามแนวถนนสายสำคัญที่กระจายตัวออกจากศูนย์กลางเมืองอย่างชัดเจน ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการใช้ที่ดินแบบ Sector theory มาก แต่เนื่องจากบริเวณศูนย์กลางเมืองลำพูนจะมีการใช้ที่ดินหลายชนิดปะปนกันมาก รวมทั้งที่พักอาศัย และการกระจายตัวของที่พักอาศัยก็ยากที่จะแบ่งออกเป็นที่พักอาศัยชั้นดี ปานกลาง และชั้นเลว ทำให้รูปแบบโครงสร้างของเมืองลำพูน จะมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ McGee ที่ได้ทำการศึกษาเมืองต่าง ๆ ในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากผลของการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะที่คิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนพัฒนาเมืองลำพูน ทางด้านการพัฒนาพื้นที่ สิ่งบริการสาธารณะ และระบบถนน ให้สอดคล้องกับลักษณะโครงสร้างของเมืองที่เหมาะสม

Thesis Title : The Analysis of Land Use Pattern of Lamphun Municipality.

Author : Mr. Veerapol Sauvaluk

M.S. : Geography

Examining Committee : Assist. Prof. Usdanka Porananond Chairman
Assist. Prof. Nitaya Prabudhanitisarn Member
Assist. Prof. Kulaya Vivitasevi Member

ABSTRACT

The purposes of this thesis were to study city expansion, land use, and other factors which influence the patterns of specific land uses in Lamphun municipality during the period of 1954-1970, including the presentation of structural patterns of the city proper in order to compare with related theories by investigating city location, physical environments, socio-economic patterns, population, and transportation.

The research is based on written documents, aerial photographs, maps, and field works in relation to city land uses year by year, that is, 1954, 1971, and 1985. The mapping of such land uses is made in order to analyze the patterns and directions of city expansion happened in the period studied with emphasis on city location, physical environments, socio-economic conditions, population, and transportation to find out the factors that influenced the patterns and changes of particular types of land use in the city. The findings were then compared with related theories in order to recommend the appropriate structure of Lamphun city.

It is found that the city of Lamphun has had a quick growth inside the concentric zone, especially an area inside the city walls and outside the walls to the north of the city. These areas are the center for provincial socio-economic interactions, administration, and communication. In addition, the aforesaid expansion is oriented towards main streets leading out of the city center, especially along main roads running from south to north through the middle of the town in parallel of Mae Kwang river. Consequently, communication system is a primary factor that characterizes the expansion and land use of Lamphun city, particularly the roads linking between Lamphun and Chiang Mai which is the biggest and nearest community. In addition, there are several other constituent factors. For instance, geographical conditions which characterized road system, land uses, and city expansion in parallel of Mae Kwang river in north-south direction. This river serves as a barrier to city expansion in east-west line. Another determinants are land developments introduced by government and nongovernment agencies which resulted in land uses in developing areas, such as the construction of roads, sports ground, and transportation in the area south of the city. The aforesaid factor caused city structure to grow in long, north-south direction.

Findings of the study relating to each type of land uses revealed:

Land use for residential increased much inside the city walls as well as outside the walls in the north, where higher lands and

more roads are available. It also expanded along the main streets running from inside the city wall to agriculture zone in the south, and to south-western areas where roads were constructed to allocate pieces of land for residential purpose.

Land use for commercial activities and storages expanded much inside the city walls, which is the center for the town and communication. Besides, it expanded along the main streets in north-south direction, which is easier to access.

Land use for educational sites is much found outside the city walls along the main streets which are easily accessed.

Land use for agricultural purposes is scattered outside the community; it decreased gradually due to other land uses imposed, especially for residential.

Land use for public utilities is concentrated along the main streets running out of the city walls, covering larger and accessible suburbs.

Land use for the site of government and half-government offices and hospital is mostly located inside the city walls and extended to areas outside the wall along the main streets, which are more accessible.

Land use for industrial activities is mixed with other land uses inside the city walls along the main streets. In general, they are small, home industries while light industries that need larger space are scattered along easily accessible suburbs and extended to agricultural fields.

Land use for public parks and sport grounds is extended to communities along the roads by the city walls on the bank of Mae Kwang river, and to vacant, accessible areas in the south, where development plans were introduced by the government.

Land use for religious sites is scattered in various communities made accessible by streets. It is pressed to decrease by turning southern part of the parks into sport ground.

Vacant and intact area is larger but has gradually decreased in size due to agricultural development plans and other kinds of land use.

According to this study, it is found that many kinds of land use are concentrated in the city center and extended from the center along the main streets running out of the town, which bears much analogy to the "Sector Theory." But land uses in Lamphun city have much mixed patterns. In particular, residential area including its expansion is difficult to be divided into good, moderate, and poor category. Thus, it gave rise to the corresponding of structural forms

of Lamphun city to the work of McGee who studied various cities in Southeast Asia.

As a consequence of this study, the author has given some suggestions which are hoped to be useful and applicable for Lamphun city planning in relation to land developments, public services, and road system in accordance with appropriate city structure.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved